

Pisac piscima

Oprostite ako sam ostao živ

G. Simić: "Brišite me iz članstva Društva pisaca... i to tri puta", I. Lovrenović: "Brišite me sa svojega spiska", Oslobođenje, KUN, 17. jul/srpanj 2014. godine

Poštovane kolege Lovrenoviću i Simiću! Svi vi koji ste otišli a niste se vratili, vi koji ste se vratili, vi koji nikada niste ni odlazili i vi koji nikada zapravo niste ni bili ovdje - nemamo mi previše da bismo se iko- ga odricali! Otišli, pa se vratili, i ne-ka ste se vratili, niste trebali ni ići, ali - zašto tako glasno i agresivno?!

Oprostite ako sam ostao živ. Ne zamjerite mi odveć što sam, Božijom voljom, preživio grbavičku golgotu, a stradao je vaš prijatelj - i prijatelj moj! - pjesnik Jakov Jurišić.

Prijatelj, dakle... vaš?!

Prijateljstvo se iskušava u nevolji, pa ćemo u daljem tekstu vidjeti šta je to svako od nas učinio za njega, i koliko su vaše izjave u KUN-u od 17. jula/srpnja 2014. uistinu posvećene prijateljstvu i uspomeni na njega, a koliko su izraz obračuna na književnoj sceni (?).

Doista, nisam mogao zamisliti da ću se opravdavati zato što sam izgleda preživio rat - koliko god ta činjenica neke činila nespokojnima! - a ponajmanje da ću zbog toga polagati račun onom koji je izjavio da je ponosan na svoga brata koji je u ratu postao đeneral Simić - taj mitski status dostojan guslarskih oda, u vojsci koja je počinila genocid, trebalo je itekako zaslužiti, hej! Mislim da bi treći brat ipak trebao biti ponosan na drugog brata koji je poginuo u Armiji BiH, ali nije moje da o tome sudim... Za tu porodičnu tragediju - brat na brata! - doista imam sućut i poštovanje!

Međutim, otkud veza između moje siromaške sarajevske slobode i grbavičkog stradanja mog prijatelja i časnog čovjeka Jakova Jurišića pjesnika i predsjednika predratnog Udruženja književnika BiH - zaista mi nije jasno. Ja ga zacijelo nisam mogao izbaviti s okupirane Grbavice - onaj koji je to mogao, trebao se, uhodanim kanalima, blagovremeno pozvati na visoke pozicije svoga brata u vojnim strukturama pobunjenih Srba, i spasiti i Jurišića i Lovrenovića, ako ne baš i mene, umjesto što sada pita, proziva i poziva na odgovornost: "Nisam jedini član-pisac koji postavlja pitanje ko je odlučivao 1993. da li je smrt našeg kolege pjesnika Jakova Jurišića, manje vrijedna od slobode kolege pisca Zlatka Topčića". Ko se izjašnjavao o tom morbidnom pitanju i ko ga je, uostalom, postavljao?! Članovi-pisci PEN-a? Članovi-pisci Društva pisaca? Članovi-pisci Društva hrvatskih književnika HZHB? Članovi-pisci Udruženja književnika RS? Mogu li, kao nezainteresirana strana, ipak znati ishod glasanja ili su to bili opet neki iznenadni, konspirativni penovski izbori?! Kakva licemjerna briga! Kakva fatalna zadržka! Dakako da moj život nije vredniji od života Jakova Jurišića, ni obratno, niti je život jednog ljudskog stvorenja vredniji od života drugog, ali, zaboga, otkud, i

kojim povodom, uopće takva sudbinska dilema?! Nije Topčić, prije sasvim izvjesne egzekucije, razmijenjen s Grbavice umjesto Jurišića, niti je Jakov mrtav zato što je Zlatko živ; te dvije nesreće su posve odvojene, kao i nesreće tolikih koji na Grbavici stradaše od četničke ruke, spojene samo zajedničkim uzrokom. U to grotlo mogli smo komotno stati obojica, ali ni bez mene ono nije ostalo prazno...

Ako me već optužuje zato što sam ostao živ, zašto takav apsurdan, besmislen, blasfemičan i dosljedno glup upit nije postavio i Lovrenoviću:

"Nisam jedini član-pisac koji postavlja pitanje ko je odlučivao 1993. pa si ti ostao živ, Ivane, a mrtav je Jakov - a mogao sam vas triput izbaviti! - nego si se ti, Lovrenoviću, na vrijeme izvukao i triput u tri mjeseca brojao u Hrvatskoj bosansku diplomatsku plaću dok su kolege Jurišić i Topčić doživljavali izvjesne neugodnosti na Grbavici?"

Za moju razmjenu na Kuli 8. februara/veljače 1993. zaslužni su - ili krivi! - živi svjedoci: Žika Rapajić, punac mog najboljeg druga pok. Zvonimira Karačića, i Samija Rizvanović, urednica jedne moje knjige, sestra rahmetli Nijaza Durakovića. Ne osporavam da su možda još neki pokušali da me prebace iz grbavičkog u - puno blaži, a znamo kakav! - sarajevski logor, neki su to naivno i neoprezno, a svakako neuspješno, pokušavali i putem medija, podižući u očima četnika moj značaj (?) i cijenu (!) do neslučenih visina, ali... Oni koji su to zaista htjeli - nisu mogli, a oni koji su mogli - nisu htjeli, sve dok se tog dana nisu stekli uslovi da sa svoje četiri knjige, kao jedinom imovinom, krenem u novi život, odbijajući mogućnost da idem u Kiseljak (čitaj: Zagreb, Beč, Ljubljana, Berlin, Toronto...), kao toliki drugi - kao vi! - nego u opkoljeni ali slobodni dio mog rodnog grada. A bio sam posve izgubio nadu da taj dan uopće postoji u vremenu! Nikakve, dakle, književničke asocijacije, udruge ni nacionalne bošnjačke strategije (?), nauštrb drugih, nisu učestvovala u mom oslobođanju - tja, kome ja još bijah važan u svojoj anonimnoj, pojedinačnoj nesreći, pokraj tolikih, većih, u onim godinama krvave borbe za goli opstanak ili Nebesko Srpstvo!? Ne prigovarajte meni zbog toga što sam živ, a mrtav je Jakov, kao da je normalno što je on ubijen, a pogrešno što sam ja živ, nego se upitajte zašto smo uopće nevini pali u nevolju, ko je ubio Jakova i jesu li ga neki, samo da su to htjeli i ako im je zaista bio prijatelj, mogli izbaviti umjesto što se sada vajakaju, degutantno se izrugujući i poigravajući našim sudbinama kao lopticama na seoskom vašaru!

Dirljiv je, blag i plemenit Lovrenovićev odnos prema prijatelju Jakovu Jurišiću, za kojeg, međutim,

tvrdi da je bio suradnik Službe, kodnog imena "Kafka" (sic! - uvijek me je oduševljavala inventivnost tih podzemnih agentura u nadjevanju kodnih imena ali i iznenađivalo izvjesno rastrošno nepovjerenje prema vlastitim ideološkim favoritima), a koji je u ona vremena jednoumlja bio "zadužen za praćenje neprijateljskih djelatnosti Ivana Lovrenovića, književnika iz Sarajeva, kao i pojedinih lica koja istupaju sa pozicija hrvatskog nacionalizma iz tzv. književnih sredina" (Motrišta, br. 75/76, 2014). Imam, dakle, nadu, jer ako je oprostio prijatelju koji je bio i njegov osobni žbir, zašto ne bi i meni samo zato što sam ostao živ?! A, eto, prešao je benevolentno preko

UZDIŠU ZA TITINIM VREMENIMA

Tankoćutni, spremno i bez nelagode uskaču u stručne žirije koji, njihovim povratkom, prestadoše s kolebanjima. Gledaju nas zato svisoka, onako kako veliki i moćni gledaju sirote i slabe! Oduvijek do zauvijek - oni žreci, mi paževi! Sjećaju se dobrih dana i uzdišu za Titinim vremenima ali im od ovih boljih bilo nije, i neće

svega i zato danas oštro prigovara zašto Jurišićeva sudbina nije privukla na dostojanstven način pažnju bosanskohercegovačkoga Društva pisaca. Međutim - gle činjenica!

Društvo pisaca je na vrijeme, bez zadržke i pompe, učinilo, vjerovatno nedovoljno, ali sve od ono malo što je moglo: na molbu supruge Jakova

Jurišića, snosilo je troškove ekshumacije iz plitkog groba u Lukavici i njegovog dostojanstvenog ukopa na sarajevskom groblju Sv. Josip, pristajući na unosan četnički biznis svojevrstne prodaje posmrtnih ostataka onih koje su prethodno ubili. Objavili smo u glasilu Slovo pjesme iz zatočeništva, održali matineju u njegovu čast i u svim prilikama kada smo se sjećali umrlih pisaca spominjali i njegovo ime... Dakako da o tome Lovrenović ništa nije mogao da zna iz diplomatske zagrebačke udobnosti - hej, to se zove strategija! - ali elementarni oprez, ako ne dobar ukus i etika, nalažu da ne govori o nepoznatim događajima, vezanim makar i za prijatelja/uhodu, čija ga sudbina tada nije zanimala onoliko koliko ga naprasno zanima, dockan, danas.

Učinjenici da sam preživio (?) rat ne vidim nikakvu posebnu korist ni za sebe, ni za druge - osim, možda, za moju porodicu i šaćicu prijatelja, uglavnom rasutih po svijetu - ali valjda od toga niko nema prevelike štete! Nema je čak ni interesna grupa koja godinama već manipulira šutljivom većinom u PEN-u: eto tako stigismo do pravih razloga optužbi zašto sam - strateški! - ostao živ! Optužbi - upućenih uglavnom od onih koji su mudro otišli iz rata koji nije bio njihov, a naš rat jeste bio, i svaka muka i nevolja je naša, a nije onih čiji je ovo grad samo kada se dodjeljuju kadrovski stanovi, kolajne i sinekure i nije on njihov kada gori, vapi i umire; pa su nam još objasnili kako je ionako sve što je književno vriedilo otišlo s njima, a ostao je samo književni sitniš i ono što, niotkud, nije imalo kud, i kako smo u velikoj zabludi ako mislimo da je naša riječ ikom išta značila, ali mi znamo istinu o multidiscipliniji u kojoj su mnogi pisci u egzilu uživali ispunjavajući globtroterske i literarne snove iz djetinjstva, putujući po atraktivnim destinacijama, uživajući blagodeti unosnih stipendija, prevodeći svoja književna pisma na daleke jezike i ulazeći u recentne izbore u društvu zaista značajnih i zaista progonjenih - ne od porodice, nego od režima; pa i da su ostali s nama, jeli bi samo naš hljeb, i bilo bi ga još manje, a nama ga je ostalo više jer su otišli daleko i ostavili nam kruha/hljeba našeg ratnog, zar nam onda nisu tako pomogli više nego što zaslužujemo i što, nezahvalni, hoćemo priznati; osim toga, nostalgija je najteža muka, ni ne znamo šta su prave muke, one se ionako doživljavaju subjektivno i svakom je njegova muka najveća, a prag boli nije isti i on naprosto ne može izdržati koliko ti možeš; muze ionako šute kada topovi govore, a osim toga sve je još vruće, bez vremenske distance, a mi smo beznačajno loši sagovornici i miroljupci, previše umiješani i zatrovani; slika na kojoj pišemo uz kap svijeće, koja je obišla svijet, ionako je odveć pa-

tetična i bljutava, a inženjeri ljudskih duša iz daljine bolje vide cjelinu historijske slike i našu mrlju na tom pejzažu; ko ih je to bacio među zavađene narode i šta nam je uostalom sve ovo, dođavola, trebalo; i zašto se ovaj grad promijenio, sasvim je drukčiji od onog kojeg su nam ostavili onog pramaljeća, mješovitog, pospremljenog i urednog po mjeri čovjeka; šta smo to, nezahvalnici, neoprostivo učinili s ovim gradom dok su oni izbivali, po bijelome svijetu izvodeći niskobudžetne performanse i ekumenske molitve za mir, a protiv triju zaraćenih strana; pa su onda, zadržavši duhovnu širinu i doniranu nepristrasnost, s važnim kontaktima i limenim književnim ordenjem od ko zna gdje dojahali na pegazima u ovaj grad i u ovu sretnu zemlju koja nikada nije marila za one koje ionako bezuslovno ima pa ih, ničije, može bešćutno bacati na ulicu; zacijelo, znali su oni kazati i poneku nostalgičnu i oporu, zdravu riječ, a to uopće nije toliko malo kako nam se sada čini; nekima su ti anacionalni opozicionari na vlasti, ti medijski favoriti u odorama autsajdera, čak i oprostili ta nepomirljiva iskustva, drugima ne, ni neće, a ni ja njima; u međuvremenu, s prvim znacima jutra vlasnici književnosti su se vratili s rezervnih položaja na stare pozicije, sada kao nacionalni korifeji, zavajeni u duboke fotelje upravnih odbora fondacija koje štampaju i kupuju knjige, politički korektno raspolažu javnim novcima, književna mucanja promoviraju uokolo kao najveća duhovna postignuća ove sredine i dijele međusobno kolajne s takvom recipročnom predvidljivošću da književne kladionice daju bijedne kvote, a nazvat će jališajem svakog ko se pobuni i pokaže prstom na taj nesmiljeni filistarski književni market...

Tankoćutni, spremno i bez nelagode uskaču u stručne žirije koji, njihovim povratkom, prestadoše s kolebanjima. Gledaju nas zato svisoka, onako kako veliki i moćni gledaju sirote i slabe! Oduvijek do zauvijek - oni žreci, mi paževi! Sjećaju se dobrih dana i uzdišu za Titinim vremenima, ali im od ovih boljih bilo nije, i neće; i sve je isto samo smo mi malo stariji i spava nam se, a za njih, poslovično čile i vječne, vrijeme treperi u beskonačnosti, i osmjehuju nam se već s postamenata njihova zamišljena lica otisnuta u varljivoj, pokakanoj bronci.

A zaista bijah svjedok Zlu koje mi u košmarima dolazi na oči. Neka odagnaju primisli da su sa mnom živim prošli gore! Ne trebaju ni trunke sumnjati da bi, umjesto mene, dobri čovjek i pjesnik Jakov Jurišić, na svoj način, postupao isto.

S poštovanjem,

Zlatko Topčić